

RAQAMLI BANK XIZMATLARI: UZCARD VA HUMO TIZIMLARINING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDAGI O'RNI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Davletov Sherzodbek Kamol o'g'li

E-mail: sherzoddavletov222@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18871882>

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekistonda raqamli bank xizmatlarining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Xususan, milliy to'lov tizimlari – **Uzcard** va **Humo** faoliyati, ularning iqtisodiyotga ta'siri, naqd pulsiz hisob-kitoblar ulushini oshirishdagi o'rni hamda moliyaviy inklyuziyani kengaytirishdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, raqamli bank xizmatlarining iqtisodiy samaradorligi, kiberxavfsizlik masalalari va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari ilmiy-nazariy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli bank, milliy to'lov tizimi, naqd pulsiz iqtisodiyot, moliyaviy inklyuziya, fintech, Uzcard, Humo.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi bank sektoriga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. An'anaviy bank xizmatlari o'rnini masofaviy, tezkor va innovatsion moliyaviy texnologiyalar egallamoqda. Raqamli transformatsiya bank tizimini mijozlarga yanada yaqinlashtirib, xizmat ko'rsatish jarayonini soddalashtirdi.

O'zbekiston Respublikasida ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Bank tizimini modernizatsiya qilish, milliy to'lov infratuzilmasini mustahkamlash hamda naqd pulsiz hisob-kitoblarni kengaytirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, Uzcard va Humo kabi milliy to'lov tizimlarining faoliyati ichki moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

1. Raqamli bank xizmatlarining iqtisodiy mohiyati

Raqamli bank xizmatlari – bu bank operatsiyalarini elektron platformalar orqali amalga oshirishga asoslangan moliyaviy xizmatlar majmuasidir. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Internet-banking
- Mobil banking
- QR va NFC to'lovlar
- Onlayn kreditlash
- Masofaviy identifikatsiya
- Elektron hamyon va pul o'tkazmalari

Raqamlashtirish natijasida bank operatsiyalarining tezligi oshadi, inson omili kamayadi va tranzaksiya xarajatlari qisqaradi. Bu esa bank tizimining samaradorligini oshirish bilan birga, butun iqtisodiyotda pul aylanish tezligini ko'paytiradi.

Raqamli bank xizmatlari iqtisodiy jihatdan quyidagi ustunliklarga ega:

1. Operatsion xarajatlarning kamayishi
2. Mijozlarga qulaylik yaratish
3. Shaffoflikni ta'minlash
4. Soya iqtisodiyotini qisqartirish
5. Moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish

2. O'zbekistonda milliy to'lov tizimlarining shakllanishi

O'zbekistonda plastik karta tizimi dastlab ish haqi loyihalari asosida joriy etilgan. Vaqt o'tishi bilan milliy protsessing markazlari shakllanib, banklararo hisob-kitoblar yagona platforma orqali amalga oshirila boshlandi.

Uzcard tizimi mamlakatdagi birinchi keng qamrovli milliy to'lov infratuzilmasi sifatida faoliyat boshladi. Ushbu tizim bank kartalari orqali ichki to'lovlarni amalga oshirish, savdo shoxobchalarida terminal tarmog'ini rivojlantirish va banklararo hisob-kitoblarni tezkor bajarishga xizmat qildi.

Keyinchalik Humo tizimining joriy etilishi milliy to'lov infratuzilmasida raqobat muhitini shakllantirdi. Raqobat natijasida xizmat sifati oshdi, texnologik yangilanishlar jadallashdi va foydalanuvchilar uchun qo'shimcha qulayliklar yaratildi.

3. Uzcard va Humo tizimlarining amaliy ahamiyati

Bugungi kunda milliy to'lov tizimlari orqali:

- savdo va xizmat ko'rsatish shoxobchalarida to'lovlar;
- kommunal xizmatlar uchun hisob-kitoblar;
- davlat xizmatlari to'lovlari;
- onlayn savdo operatsiyalari;
- mobil ilovalar orqali pul o'tkazmalari amalga oshirilmoqda.

Milliy to'lov tizimlarining mavjudligi mamlakat moliyaviy mustaqilligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Ichki to'lovlarning milliy platformalarda amalga oshirilishi xalqaro moliyaviy risklarni kamaytiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Shuningdek, QR-to'lov va kontaktless texnologiyalarning joriy etilishi savdo sohasida tezkorlikni oshirdi. Bu esa xizmat ko'rsatish sifati yaxshilanishiga olib keldi.

4. Raqamli bank xizmatlarining iqtisodiyotga ta'siri

Raqamli bank xizmatlarining kengayishi bir qator ijobiy iqtisodiy natijalarni yuzaga keltirmoqda.

4.1. Naqd pulsiz iqtisodiyotning kengayishi

Naqd pulsiz hisob-kitoblar ulushi ortgani sari iqtisodiyot shaffoflashadi. Bu esa soliqqa tortish bazasining kengayishiga va byudjet tushumlarining oshishiga olib keladi.

4.2. Moliyaviy inklyuziya

Uzoq hududlarda yashovchi aholi mobil banking orqali bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldi. Bu esa iqtisodiy tenglikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

4.3. Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash

QR-to'lov va terminal infratuzilmasi kichik tadbirkorlar uchun qo'shimcha xarajatlarsiz to'lovlarni qabul qilish imkonini bermoqda.

4.4. Operatsion samaradorlik

Bank filiallariga yuklama kamayib, xizmat ko'rsatish jarayoni avtomatlashtirilmoqda. Bu esa xarajatlarni kamaytirib, bank tizimining rentabelligini oshiradi.

5. Raqamli xavfsizlik va muammolar

Raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi bilan birga kiberxavfsizlik masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Fishing hujumlari, onlayn firibgarlik va ma'lumotlar sizib chiqishi kabi xavflar mavjud.

Banklar tomonidan quyidagi himoya mexanizmlari qo'llanilmoqda:

- Ikki bosqichli autentifikatsiya
- Biometrik identifikatsiya
- Shifrlangan aloqa kanallari
- Tranzaksiyalarni monitoring qilish tizimi

Bundan tashqari, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish ham muhim omil hisoblanadi.

6. Raqamli bank xizmatlarining istiqbollari

Kelajakda raqamli bank xizmatlarining quyidagi yo'nalishlarda rivojlanishi kutilmoqda:

1. Sun'iy intellekt asosidagi kredit skoring tizimlari
2. Ochiq bank (Open Banking) platformalari
3. Blokcheyn texnologiyasining joriy etilishi
4. Raqamli milliy valyuta loyihalari
5. To'liq raqamli banklar (digital-only bank)

Bu innovatsiyalar bank xizmatlarining yanada tezkor, xavfsiz va shaffof bo'lishiga olib keladi.

Xulosa

O'zbekistonda raqamli bank xizmatlari jadal rivojlanmoqda va iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Uzcard va Humo tizimlari milliy to'lov infratuzilmasini mustahkamlab, naqd pulsiz iqtisodiyot ulushini oshirishga xizmat qilmoqda.

Raqamli transformatsiya bank sektorining samaradorligini oshirib, aholiga qulay va tezkor moliyaviy xizmatlar ko'rsatish imkonini bermoqda. Kelgusida innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, kiberxavfsizlikni mustahkamlash va moliyaviy savodxonlikni oshirish orqali ushbu sohaning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Shunday qilib, raqamli bank xizmatlari nafaqat moliya sektorining, balki butun iqtisodiyotning barqaror o'sishida strategik ahamiyat kasb etuvchi yo'nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy ma'lumotlari va statistik hisobotlari.
- 2.O'zbekiston Respublikasining "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi Qonuni.
- 3.Uzcard rasmiy axborot materiallari.
- 4.Humo to'lov tizimi rasmiy ma'lumotlari.
- 5.Raqamli iqtisodiyot va fintech bo'yicha ilmiy maqolalar.

6. Bank ishi va moliya nazariyasi bo'yicha o'quv adabiyotlari.
7. Moliyaviy inklyuziya bo'yicha xalqaro tadqiqot hisobotlari.

